

ФЕНОМЕНЪТ НА „КОНКУРЕНТНИЯ АВТОРИТАРИЗЪМ“ И „СТАБИЛИТОКРАЦИЯТА“ В СЪРБИЯ ПРИ АЛЕКСАНДЪР ВУЧИЧ

Петър Сомлев

Увод

Сърбия се намира в преломен момент от своята най-нова история. След падането на режима на Слободан Милошевич през 2000 г. страната поема по пътя на демократичната трансформация с голямата надежда за пълноправно членство в Европейския съюз. Днес обаче, повече от две десетилетия по-късно, оптимизмът от „Пети октомври“ е заменен от тревожна реалност: Сърбия вече не се класифицира като демокрация дори в нейните несъвършени форми. Според водещи международни индекси като Freedom House и V-Dem, страната се превръща в „хибриден режим“ и „електорална автокрация“.

Това отстъпление не е случайно, а представлява резултат от систематичния възход на Србската прогресивна партия (СНС – Србска напредна странка) и нейния лидер Александър Вучич, който доминира политическия живот от 2012 г. насам. Сърбия се очертава като особен казус – тя е единствената страна в историята на разширяването на ЕС, която бележи значителен демократичен разпад по време на самия процес на преговори за членство.

Тезата на настоящата работа е, че моделът на управление на Вучич е класически пример за „конкурентен авторитаризъм“. При него демократичните институции продължават да съществуват формално – провеждат се избори, парламентът заседава, има свобода на словото на хартия. Но под тази фасада властта се поддържа чрез мощни авторитарни механизми: пълен контрол върху водещите медии, изграждане на мащабни клиентелистки мрежи, които превръщат държавните ресурси в партийна собственост, и стратегическо геополитическо балансиране между Изтока и Запада. Този модел, често наричан „стабилитокрация“, успява да запази външната си легитимност пред Запада, обещавайки регионална стабилност, докато вътрешно ерозира основите на правовата държава.

В следващите точки разглеждаме как точно функционира тази система и защо тя се оказва толкова устойчива на вътрешен и външен натиск.

Теоретична рамка: Дефиниране на режима

В теоретичен план режимът на Александър Вучич се дефинира най-прецизно чрез концепцията за „конкурентен авторитаризъм“. Този модел описва политически системи, в които формалните демократични институции съществуват и се приемат за основен механизъм за придобиване на власт, но управляващите системно злоупотребяват с държавните ресурси, което им дава решително предимство пред опозицията. При този тип управление изборите са реални, а не просто фиктивни, но условията за провеждането им са толкова неравностойни, че крайният изход често е предрешен още преди самото гласуване. Реалният властови център в днешна Сърбия се измества от отговорните фактори към фигурата на лидера, като по този начин принципите на правовата държава се заменят от „управление чрез закона“ (rule by law) в интерес на управляващия елит. Тази персонализация на властта обезценява институционалните гаранции и превръща държавния апарат в инструмент за партийно доминиране.¹

Водещите международни организации днес категорично класифицират Сърбия като държава в „сивата зона“ между демокрацията и автократията. В своите доклади Freedom House понижава статута на страната до „отчасти свободна“, подчертавайки, че Сръбската прогресивна партия (СНС) постоянно деградира политическите права и гражданските свободи чрез натиск върху независимите медии и опозицията. Индексът V-Dem допълва тази картина, като определя Сърбия като „електорална автократия“ – категория, в която страната попада трайно още през 2014 г. Този демократичен разпад се случва в контекста на засилващо се геополитическо съперничество, което позволява на местните елити да оправдават ограничаването на свободите с аргументи за националната сигурност.²

Друга ключова концепция за разбирането на сръбския казус е тази за „стабилитократията“. Терминът описва режими, които получават външна легитимност и подкрепа от Европейския съюз в замяна на обещания за регионална стабилност, докато същевременно подкопават демократичните реформи у дома. Управляващите в Белград умело използват геополитическото балансиране и преговорите за статута на

¹Bieber, F. The Rise of Authoritarianism in the Western Balkans. Cham: Palgrave Macmillan, 2020, p. 5; Ejodus, F. The (Geo)Politics of Democracy in Serbia. San Domenico di Fiesole: European University Institute, 2025, p. 1;

²Freedom House. Serbia: Freedom in the World 2026 Country Report, 2026; Nord, M. et al. Democracy Report 2025: 25 Years of Autocratization – Democracy Trumped? Gothenburg: V-Dem Institute, 2025, p. 14, 26;

Косово, за да отклоняват вниманието на международната общност от вътрешната ерозия на институциите. Сърбия се превръща в емблема на стабилитокрациите – правителства, които биват възнаграждавани за поддържането на мир, докато същевременно разчитат на неформални клиентелистки структури за подкопаване на правовата държава. Това създава парадоксална ситуация, при която външните фактори неволно се превръщат в съучастници в легитимирането на един нелиберален модел.³

В основата на режима стои феноменът „превземане на държавата“ (state capture). Това е системен процес, при който държавните органи са буквално завзети от клиентелистки мрежи, използващи публичния ресурс за частни или тяснопартийни цели. В Сърбия това се проявява чрез мащабна партийна експлоатация на администрацията и съдебната власт, което превръща политическата лоялност към СНС в единствен гарант за икономически успех. Самият термин се отнася до контрола върху държавните ресурси от политически актьори, които използват официалните структури като наметка, за да прикрият корупционните си действия. В една „превзета държава“ малкият елит в управлението контролира ресурсите за незаконни цели, а институциите престават да работят за общото благо.⁴

Практическото измерение на тези теоретични концепции се вижда най-ясно в контрола над медиите и публичния сектор. Управляващите контролират медийната среда, като стимулират само издания, които съобщават добри новини за тях, и упражняват натиск върху независимите журналисти. Същевременно заетостта в администрацията е тясно обвързана с членството в управляващата партия, което прави СНС една от най-големите организации по брой членове в Европа. Тази мрежа от зависимости създава ситуация на „Потьомкинска хармонизация“, при която законите се променят формално за пред ЕС, но в реалната политическа практика няма съществена промяна. По този начин „конкурентният авторитаризъм“ се консолидира чрез симбиоза между формална власт и неформален натиск, която обезценява самите основи на демократичното общество.⁵

Механизми за вътрешен контрол и „Превземане на държавата“ (State Capture)

³Bieber, F. The Rise of Authoritarianism in the Western Balkans. Cham: Palgrave Macmillan, 2020, p. xi; Ejodus, F. The (Geo)Politics of Democracy in Serbia. San Domenico di Fiesole: European University Institute, 2025, p. 10-12;

⁴Lemstra, M. Wolves in Sheep's clothing: State Capture in Serbia and its Influence on EU Enlargement. Utrecht: Universiteit Utrecht, 2020, p. 4-5, 63;

⁵Пак там, p. 36-56;

Преминавайки към практическите измерения на режима, виждаме как в Сърбия „превземането на държавата“ се превръща в механизъм за установяване на партиен монопол върху всички нива на управление. Реалният властови център се измества от институциите към неформалния кръг около президента, което превръща конституционното разделение на властите във формалност. Вместо правов ред, страната оперира в условията на „управление чрез закона“, което беше обяснено в предната глава, а правните норми служат като инструмент за легитимиране на партийни решения и потискане на критичните гласове.⁶

Един от най-мощните лостове за контрол е политическият клиентелизъм, изграден около Сръбската прогресивна партия (СНС). С над 730 000 членове, СНС се превръща в най-голямата политическа организация в Европа спрямо броя на населението, създавайки мащабна пирамидална структура от зависимости. Работата в публичния сектор – от висши административни постове до позиции за хигиенисти – често е пряко обвързана с партийна лоялност и членска книжка. Държавата се превръща в основен работодател, което поставя гражданите в положение на уязвимост: загубата на благоволенieto на партията означава загуба на поминък. Тази система гарантира на управляващите сигурен избран корпус, тъй като служителите в администрацията често са натоварени с квоти за осигуряване на гласове, за да запазят позициите си.⁷

Контролът върху медийната среда е друг ключов стълб на системата. Режимът упражнява мека цензура не чрез директни забрани, а чрез икономическа примка – държавните ресурси и рекламни договори се насочват приоритетно към лоялни телевизии и таблоиди. Основните национални медии, включително публичният оператор, отделят непропорционално голямо и позитивно време за президента, докато опозицията е системно маргинализирана или обект на агресивни кампании за очерняне. Когато независими медии като N1 или Nova S се опитват да разследват корупция, те биват обявявани от официалните власти в „чист тероризъм“, което създава атмосфера на страх и автоцензура сред журналистите. В най-критичните моменти на протести режимът дори бива обвиняван в използването на експериментални звукови оръжия срещу демонстранти, което допълнително засилва атмосферата на репресия.⁸

⁶Пак там, p. 5; Ejdus, F. *The (Geo)Politics of Democracy in Serbia*. San Domenico di Fiesole: European University Institute, 2025, p. 1

⁷Lemstra, M. *Wolves in Sheep's clothing: State Capture in Serbia and its Influence on EU Enlargement*. Utrecht: Universiteit Utrecht, 2020, p. 36; Bieber, F. *The Rise of Authoritarianism in the Western Balkans*. Cham: Palgrave Macmillan, 2020, p. 111;

⁸Freedom House. *Serbia: Freedom in the World 2026 Country Report*, 2026; Lemstra, M. *Wolves in Sheep's clothing: State Capture in Serbia and its Influence on EU Enlargement*. Utrecht: Universiteit Utrecht, 2020, p.

За да поддържа мобилизация и да отклонява вниманието от вътрешни проблеми, режимът разчита на стратегическо „управление на кризи“. Тези кризи често са изкуствено създадени или инструментализирани – от периодични слухове за подготвяни държавни преврати до напрежение по границата с Косово. Вучич умело използва ранни избори, за да хване опозицията неподготвена и да потвърди лидерството си в моменти на пикова популярност. Честите предсрочни вотове се рамкират като „завръщане към нормалност и стабилност“, позволявайки на правителството да си върне контрола върху политическия наратив дори след сериозни трагедии като тази в Нови Сад. Подобна тактика позволява на лидера да се представя пред Запада като единствения фактор за стабилност, а пред вътрешната публика – като защитник на нацията срещу „чужди агенти“ и „вътрешни предатели“. Силният акцент върху националната сигурност служи като удобно оправдание за ограничаване на гражданските свободи и за засилване на правомощията на службите за сигурност.⁹

В законодателен план превземането на държавата се проявява чрез изолиране на парламента и използване на процедурни хватки за блокиране на опозицията. Често се прибегва до „*lex specialis*“ или междудържавни споразумения, които позволяват заобикаляне на законите за обществени поръчки, особено при мащабни проекти с китайско или арабско финансиране.¹⁰

Същевременно съдебната система остава силно политизирана, като назначенията в нея зависят от лоялността към управляващия елит. Това осигурява на кадрите на СНС де факто имунитет срещу разследвания за корупция, докато правосъдието се задейства бързо срещу протестиращи активисти или критици на властта. В същото време репресията срещу гражданското общество ескалира – само от ноември 2024 г. насам са арестувани близо 1000 граждани, участвали в протести срещу системната корупция. Чрез тази симбиоза между формални закони и неформален натиск, режимът на Вучич успява да деградира самите основи на демократичното общество, превръщайки интеграцията в ЕС в параван за консолидиране на личната си власт.¹¹

38; Bandović, I. et al. Political and Institutional Crisis in Serbia: Possible Scenarios (November 2025 – June 2026). Belgrade: BCSP, 2025, p. 2-3;

⁹Пак там, p. 11; Ejodus, F. The (Geo)Politics of Democracy in Serbia. San Domenico di Fiesole: European University Institute, 2025, p. 6, 12; Bieber, F. The Rise of Authoritarianism in the Western Balkans. Cham: Palgrave Macmillan, 2020, p. 97;

¹⁰Lemstra, M. Wolves in Sheep's clothing: State Capture in Serbia and its Influence on EU Enlargement. Utrecht: Universiteit Utrecht, 2020, p. 44;

¹¹Bandović, I. et al. Political and Institutional Crisis in Serbia: Possible Scenarios (November 2025 – June 2026). Belgrade: BCSP, 2025, p. 2-3;

Сърбия на международната сцена: Геополитическото балансиране

Външната политика на Сърбия при управлението на Александър Вучич се превръща в сложно упражнение по стратегическо балансиране, което често се описва като доктрината на „четирите стълба“ – Европейския съюз, Съединените щати, Русия и Китай. Този подход не е съвсем нов, тъй като корените му се откриват още в мандата на Борис Тадич, но под ръководството на Сръбската прогресивна партия (СНС) той е издигнат до нивото на държавна стратегия за оцеляване на режима. Белград умело използва възобновеното съперничество между Изтока и Запада, за да увеличи своята геополитическа тежест и да неутрализира външния натиск за демократични реформи у дома. Чрез тази политика Сърбия се стреми да извлече максимални икономически и политически ползи от всички страни, като същевременно избягва пълното обвързване с ценностната система на която и да е от тях.¹²

Този модел на поведение често се сравнява с политиката на Йосип Броз Тито по време на Студената война, когато социалистическа Югославия се позиционира между НАТО и Варшавския договор. Днес Вучич имитира този баланс, като представя Сърбия като военно неутрална държава, която обаче е стратегически важна за всички големи играчи. Наличието на алтернативни партньори като Русия и Китай позволява на сръбския елит да игнорира условията на ЕС, когато те станат твърде взискателни за вътрешната властова структура. По този начин геополитиката се превръща в щит срещу европейската обусловеност, позволявайки на режима да поддържа фасадата на интеграция, без реално да реформира държавните институции по изискванията на ЕС.¹³

Руският стълб в сръбската политика се опира на два основни фундамента: енергийна зависимост и дипломатическа подкрепа за Косово. Продажбата на „Нафтна индустрија Србије“ (NIS) на руския гигант „Газпром Нефт“ през 2009 г. поставя Сърбия в позиция на дългосрочна подчиненост, която Вучич използва, за да легитимира своя режим пред проруски настроения електорат. Москва от своя страна използва тези връзки, за да подкопава западното влияние на Балканите и да разпространява антидемократични наративи. Руските държавни медии като „Sputnik“ и „RT“ активно оперират в Сърбия, като не само хвалят Кремъл, но и открито подкрепят авторитарните тенденции на

¹²Ejdus, F. The (Geo)Politics of Democracy in Serbia. San Domenico di Fiesole: European University Institute, 2025, p. 8-9;

¹³Bieber, F. The Rise of Authoritarianism in the Western Balkans. Cham: Palgrave Macmillan, 2020, p. 107; Lemstra, M. Wolves in Sheep's clothing: State Capture in Serbia and its Influence on EU Enlargement. Utrecht: Universiteit Utrecht, 2020, p. 49;

Белград, представяйки всяка гражданска опозиция като опит за „цветна революция“, дирижирана от Запада.¹⁴

През последното десетилетие обаче Китай се очертава като все по-значим икономически съперник на ЕС в Сърбия. Пекин предлага инвестиции и заеми за мащабни инфраструктурни проекти – мостове, магистрала и жп линии, които се договарят директно между лидерите, без прозрачни търгове и често в нарушение на европейските стандарти за обществени поръчки. Тези средства се дефинират в литературата като „корозивен капитал“, тъй като липсата на прозрачност при усвояването им подхранва местните корупционни мрежи и засилва зависимостта на държавата от решенията на авторитарния елит. Вучич често описва отношенията с Пекин като „стоманено приятелство“, което му осигурява не само икономически ресурс, но и технологични инструменти за контрол, като например системите за интелигентно видеонаблюдение на „Huawei“.¹⁵

Друг ключов елемент в това балансиране е участието на Обединените арабски емирства (ОАЕ), които се превръщат в източник на нетрадиционни инвестиции в сектори като недвижимите имоти и оръжейната индустрия. Проекти като „Белград на вода“ се договарят чрез специални закони, които заобикалят стандартната правна рамка на Сърбия, създавайки зони на институционален имунитет за управляващата партия. Тази симбиоза между „султанизма“ на ОАЕ и „конкурентния авторитаризъм“ в Сърбия позволява на режима да финансира своите патронажни мрежи извън погледа на европейските наблюдатели. За Вучич тези партньорства са доказателство за неговата „суверенна“ политика, докато реално те ерозират капацитета на сръбската администрация да прилага правилата на ЕС.¹⁶

В контекста на тази стабилитократична рамка, ЕС и САЩ често са принудени да приемат вътрешните компромиси на Вучич в името на сътрудничеството по въпроси като диалога с Прищина или оръжейната помощ за Украйна. Това създава усещане за безнаказаност у сръбските лидери, които осъзнават, че могат да нарушават медийните свободи и да манипулират избори, стига да останат „конструктивни“ партньори на международната сцена. Парадоксът е, че докато Сърбия официално преговаря за

¹⁴Ejdus, F. *The (Geo)Politics of Democracy in Serbia*. San Domenico di Fiesole: European University Institute, 2025, p. 8; Bandović, I. et al. *Political and Institutional Crisis in Serbia: Possible Scenarios* (November 2025 – June 2026). Belgrade: BCSP, 2025, p. 5;

¹⁵Ejdus, F. *The (Geo)Politics of Democracy in Serbia*. San Domenico di Fiesole: European University Institute, 2025, p. 9, 13-14; Lemstra, M. *Wolves in Sheep's clothing: State Capture in Serbia and its Influence on EU Enlargement*. Utrecht: Universiteit Utrecht, 2020, p. 9, 48;

¹⁶Пак там, p. 44-45; Bieber, F. *The Rise of Authoritarianism in the Western Balkans*. Cham: Palgrave Macmillan, 2020, p. 108-109;

членство в ЕС, тя всъщност се отдалечава от европейските ценности, използвайки самия процес на интеграция като инструмент за легитимиране на своята власт.¹⁷

Геополитическото балансиране на Вучич не е просто избор на външни съюзници, а съзнателно усилие за намаляване на „цената на приемане“ на демократичните правила. Когато ЕС настоява за независима съдебна система, Белград отговаря с нови договори за китайски инвестиции; когато се изисква санкциониране на Русия, Сърбия подчертава своята роля в енергийната сигурност на Балканите. Този „геополитически водовъртеж“ позволява на режима да поддържа високо ниво на обществена подкрепа, като същевременно маргинализира проевропейската опозиция, представяйки я като непатриотична или обслужваща чужди интереси. В крайна сметка, международната сцена се превръща в пространство, където Вучич „търгува“ стабилност срещу правото да управлява по авторитарен начин у дома.¹⁸

Сърбия при Вучич успява да утвърди своята геополитическа двусмисленост. Този баланс обаче е силно зависим от личността на лидера и неформалните му връзки, което прави външната политика на Сърбия непредсказуема в дългосрочен план. Докато интеграцията в ЕС остава официална цел, реалното движение на страната е към модел на управление, който е по-близък до този в Будапеща при Орбан или Пекин, отколкото до Брюксел.¹⁹

Текущата криза и гражданската съпротива (2024–2026)

Сърбия навлиза в най-дълбоката си политическа и държавна криза от идването на Александър Вучич на власт през 2012 г. Катализатор на общественото недоволство става трагедията в Нови Сад през ноември 2024 г., когато срутването на козирка на жп гарата отнема живота на шестнадесет души. Този инцидент отприщва вълна от масови протести, насочени срещу корупцията и системната безнаказаност на длъжностните лица, като в очите на обществото държавните институции изглеждат напълно превзети от интересите на управляващата партия. Гневът се засилва от факта, че обектът е бил

¹⁷Ejdus, F. The (Geo)Politics of Democracy in Serbia. San Domenico di Fiesole: European University Institute, 2025, p. 11-12;

¹⁸Lemstra, M. Wolves in Sheep's clothing: State Capture in Serbia and its Influence on EU Enlargement. Utrecht: Universiteit Utrecht, 2020, p. 49; Bieber, F. The Rise of Authoritarianism in the Western Balkans. Cham: Palgrave Macmillan, 2020, p. 102;

¹⁹Ejdus, F. The (Geo)Politics of Democracy in Serbia. San Domenico di Fiesole: European University Institute, 2025, p. 14;

наскоро реконструиран, което превръща трагедията в символ на провала на управлението.²⁰

Това, което започва като демонстрации на опозиционни партии и студентски активисти, бързо еволюира в децентрализирано гражданско въстание. Липсата на формално лидерство и възходът на местни граждански събрания и студентски пленуми променят динамиката на съпротивата, правейки я по-трудна за контролиране от страна на режима. Кулминацията на този етап е протестът в Белград на 15 март 2025 г., на който се събират между 300 000 и 500 000 граждани – най-голямото публично събиране в страната от три десетилетия насам. Мащабът на мобилизацията показва, че недоволството е надхвърлило тясно политическите рамки и се е превърнало в широко социално движение за промяна.²¹

Реакцията на държавния апарат е белязана от ескалираща репресия и използване на неконвенционални методи за разпръскване на тълпите. По време на 15-минутното мълчание в памет на жертвите в Белград се появяват сериозни обвинения, че силите на режима използват експериментални звукови оръжия срещу протестиращите. Макар правителството категорично да отрича и да представя доклад на руската ФСБ в своя защита, специалният докладчик на ООН по въпросите на изтезанията изразява сериозна загриженост относно употребата на акустични устройства. Разчитането на руски експертизи за потушаване на международните критики само засилва общественото недоверие и изолира сръбските власти на международната сцена.²²

Репресиите се пренасят и в сферата на образованието и медиите, където режимът се опитва да задуши всяка подкрепа за студентското движение. Над 100 учители и университетски преподаватели са подложени на административен натиск или договорите им не са подновени поради възприеманата им лоялност към протестиращите. В медийното пространство президентът Вучич отново открито напада независимите телевизии N1 и Nova S, призовавайки прокуратурата да предприеме действия срещу тях. Този вербален натиск е придружен от техническо ограничаване на техния обсег чрез държавния телеком оператор, което е класически пример за стесняване на публичното пространство.²³

Кризата се задълбочава през януари 2025 г., когато премиерът Милош Вучевич подава оставка в опит да тушира напрежението, макар че реално остава на поста като

²⁰Bandović, I. et al. Political and Institutional Crisis in Serbia: Possible Scenarios (November 2025 – June 2026). Belgrade: BCSP, 2025, p. 2;

²¹Пак там, р. 2-3;

²²Пак там, р. 2-4;

²³Freedom House. Serbia: Freedom in the World 2026 Country Report, 2026;

временно изпълняващ длъжността. Студентското искане за предсрочни избори е посрещнато с категоричен отказ от страна на президента Вучич, който обявява, че нов вот няма да има преди края на 2026 г., като по този начин затваря всички легални пътища за политически компромис. Тази патова ситуация парализира политическия живот, а институциите престават да функционират за общото благо и се превръщат единствено в инструменти за оцеляване на елита.²⁴

Емоционалният и морален връх на кризата е отбелязан от гладната стачка на Дияна Хрка, майка на една от жертвите от Нови Сад, пред сградата на Народното събрание в Белград. Нейният личен протест става фокусна точка за хиляди граждани и допълнително делигитимира управлението, което отговаря на недоволството чрез изграждане на контра-лагери от свои поддръжници. Към октомври 2025 г. броят на арестуваните граждани от началото на кризата достига близо 1000 души – безпрецедентна цифра в съвременната политическа история на Сърбия, която илюстрира мащаба на държавното насилие срещу несъгласните.²⁵

Международната общност, в лицето на Европейския съюз, започва да заема потвърда позиция, виждайки в Сърбия опасен прецедент на демократичен разпад. През октомври 2025 г. Европейският парламент приема безпрецедентна резолюция, осъждаща репресиите, а Европейската комисия поставя Сърбия в една група с държави като Грузия и Турция по отношение на изоставането в процеса на интеграция. Председателят на ЕК Урсула фон дер Лайен предупреждава, че Сърбия се намира на кръстопът между демокрацията и автократията, настоявайки за конкретни дела в защита на свободата на събранията. Въпреки този натиск, режимът продължава да балансира, използвайки външната несигурност и подкрепата от Русия, за да поддържа своя авторитарен статус кво.²⁶

Събитията от периода 2024–2026 г. бележат прехода на сръбската криза към открита конфронтация за самата същност на държавата. Трагедията в Нови Сад се превръща в момент на истината, който оголва системната корупция. Мащабните протести от март 2025 г. показват, че режимът губи монопола си над обществения морал, дори когато запазва този над институциите. Реакцията на властите – от административен натиск върху учителите до използването на спорни методи за репресия – сигнализира за нарастваща несигурност в управляващите редици. Въпросът дали този цикъл на

²⁴Bandović, I. et al. Political and Institutional Crisis in Serbia: Possible Scenarios (November 2025 – June 2026). Belgrade: BCSP, 2025, p. 5;

²⁵Пак там, p. 2-3, 6;

²⁶Пак там, p. 3;

съпротива прераства в организирана политическа алтернатива, или бива задушен чрез тактика за изтощение, остава централен за бъдещето на Сърбия след 2026 г.²⁷

Заклучение

Политическото развитие на Сърбия през последното десетилетие показва, че страната вече не е в преход към демокрация, а се е превърнала в консолидиран хибриден режим. Моделът на управление на Александър Вучич успешно използва демократичните институции, за да прикрие една дълбоко авторитарна същност.

Системата на „превземане на държавата“ от Сръбската прогресивна партия (СНС) почти напълно заличава границата между партиен, държавен и икономически интерес. Чрез пълен контрол над медийното пространство и изграждане на мащабни клиентелистки мрежи, управляващите лишават опозицията от равен старт и превръщат изборите в предрешен механизъм за легитимация. Сърбия се превръща в пример за това как един елит може да окупира държавния апарат отвътре, превръщайки администрацията и съдебната власт в инструменти за партийна доминация и лична безнаказаност.

На международната сцена режимът легитимира своята власт чрез сложно геополитическо балансиране. Търгувайки регионална стабилност срещу правото да управлява недемократично у дома, режимът умело експлоатира страховете на Запада от нови кризи на Балканите. Привличането на „корозивен капитал“ от Китай, ОАЕ и Русия предоставя на елита алтернативни ресурси, които не изискват прозрачност, като по този начин допълнително отслабва тежестта на европейските изисквания за реформи.

Въпреки това, кризата от периода 2024–2026 г., отприщана от трагедията в Нови Сад, доказва, че този модел не е неуязвим. Мащабната гражданска мобилизация и издръжливостта на студентското движение разклащат наратива за непобедимост на властта. Въпреки ескалиращата репресия, сръбското общество демонстрира, че все още притежава имунитет срещу пълната автокрация.

Бъдещето на Сърбия остава несигурно – страната е в патова ситуация между елит, за който демократизацията е твърде скъпа, и пробудено гражданско общество, което отказва да приеме корупцията за норма. Дали този сблъсък ще доведе до договорен преход или до окончателна диктатура, зависи от силата на гражданския натиск и волята на ЕС да спре да бъде пасивен наблюдател. Случаят със Сърбия остава фундаментален

²⁷Пак там, р. 13;

урок за това колко крехка може да бъде демокрацията, дори когато е официално подкрепена от процесите на интеграция.

Библиография

Bandović, I., S. Cvijić, M. Drajić, J. Nikić, P. Petrović, V. Vuksanović. *Political and Institutional Crisis in Serbia: Possible Scenarios (November 2025 – June 2026)*. Belgrade: Belgrade Centre for Security Policy, 2025. (REUNIR Policy Brief, No. 3). DOI: <https://doi.org/10.55042/CRHC4711>.

Bieber, F. *The Rise of Authoritarianism in the Western Balkans*. Cham: Palgrave Macmillan, 2020. (New Perspectives on South-East Europe).

Ejdus, F. *The (Geo)Politics of Democracy in Serbia*. San Domenico di Fiesole: European University Institute, 2025. (EUI Robert Schuman Centre Country Report RSC/Southeastern Europe 2025/02). Available at: <https://cadmus.eui.eu/>.

Freedom House. *Serbia: Freedom in the World 2026 Country Report*. Washington, D.C.: Freedom House, 2026. Available at: <https://freedomhouse.org/country/serbia>.

Lemstra, M. *Wolves in Sheep's clothing: State Capture in Serbia and its Influence on EU Enlargement*. Utrecht: Universiteit Utrecht / Universität Konstanz, 2020. (MA European Governance Thesis).

Nord, M., D. Altman, F. Angiolillo, T. Fernandes, A. Good God, S. Lindberg. *Democracy Report 2025: 25 Years of Autocratization – Democracy Trumped?* Gothenburg: University of Gothenburg, V-Dem Institute, 2025. Available at: <https://www.v-dem.net/>.

THE PHENOMENON OF “COMPETITIVE AUTHORITARIANISM” AND “STABILITOCRACY” IN SERBIA UNDER ALEKSANDAR VUČIĆ

Petar Somlev

Serbia's political trajectory over the last decade demonstrates that the country is no longer in a transition toward democracy; rather, it has evolved into a consolidated hybrid regime. Aleksandar Vučić's model of governance effectively leverages democratic institutions to mask a deeply authoritarian core.

The system of "state capture" employed by the Serbian Progressive Party (SNS) has all but erased the boundaries between party, state, and economic interests. By exercising total control over the media landscape and cultivating extensive clientelist networks, those in power deny the opposition a level playing field, effectively turning elections into a predetermined mechanism for legitimization. Serbia serves as a prime example of how an elite can seize the state apparatus from within, transforming the public administration and the judiciary into instruments for party dominance and personal impunity.

On the international stage, the regime bolsters its legitimacy through complex geopolitical balancing. By trading regional stability for the license to govern undemocratically at home, the regime skillfully exploits Western fears regarding the potential for new crises in the Balkans. Furthermore, the influx of "corrosive capital" from China, the UAE, and Russia provides the elite with alternative resources that demand no transparency—thereby further diminishing the leverage of European demands for reform. However, the crisis of 2024–2026, triggered by the tragedy in Novi Sad, proves that this model is not invulnerable. Large-scale civic mobilization and the resilience of the student movement are shaking the narrative of the regime's invincibility. Despite escalating repression, Serbian society has demonstrated that it still possesses an immunity against total autocracy.

The future of Serbia remains uncertain—the country is at a stalemate between an elite for whom democratization is too costly, and an awakened civil society that refuses to accept corruption as the norm. Whether this clash leads to a negotiated transition or to an entrenched dictatorship depends on the strength of civic pressure and the willingness of the EU to cease being a passive observer. The case of Serbia serves as a fundamental lesson regarding how fragile democracy can be, even when it is officially supported by integration processes.